

Kvaliteta revizije u kontekstu revizijske reforme u Europskoj uniji: Slučaj Republike Hrvatske

Toni Šušak

Fakultet forenzičkih znanosti, Split, Hrvatska

Sažetak

Ovim istraživanjem se analizira je li revizijska reforma u Republici Hrvatskoj, koja je bila dio regulativne reforme revizije diljem Europske unije, pridonijela kvaliteti revizije mjerenoj jednom od najobjektivnijih varijabli – revizijskim ispravkama. Korištenje ove mjere omogućuje jedinstveno hrvatsko okruženje financijskog izvještavanja. U uzorak istraživanja uključeni su financijski podaci koje su trgovačka društva uvrštena na Zagrebačku burzu javno objavila za financijske godine u razdoblju od 2016. do 2019. Panel regresija korištena je prilikom oblikovanja istraživačkog modela. Rezultati su potvrdili da su revizijske ispravke financijskog rezultata u prosjeku bile veće nakon stupanja na snagu novog Zakona o reviziji u Republici Hrvatskoj. Za razliku od tvrdnji u većini postojećih studija, ovi rezultati upućuju na cjelokupnu učinkovitost višedimenzionalne revizijske reforme u smislu nastojanja revizora da povećaju pouzdanost financijskih izvještaja. Ovi rezultati pružaju korisne uvide zakonodavcima i profesionalnim organizacijama u kontekstu predstojećih reformi revizijske regulative.

Ključne riječi: revizijske ispravke; revizijska reforma; revizijska kvaliteta; Hrvatska

Vrsta članka: Znanstveni rad

Primljeno: 10. 12. 2025.

Prihvaćeno: 1. 4. 2026.

DOI: 10.2478/crdj-2026-0004

Uvod

Središnja svrha europske revizijske reforme podrazumijevala je povećanje stabilnosti tržišta poticanjem povjerenja u eksternu reviziju (Ratzinger-Sakel i Schönberger, 2015). Za rješavanje pitanja povjerenja u rad revizora i povećanih javnih očekivanja koja su se pojavila tijekom financijske krize koja je započela 2007. i povećane koncentracije revizijskog tržišta, Europski parlament i Vijeće usvojili su 16. travnja 2014. Direktivu 2014/56/EU o izmjeni Direktive 2006/43/EZ o zakonskim revizijama godišnjih financijskih izvještaja i konsolidiranih financijskih izvještaja, kao i Uredbe (EU) br. 537/2014 o posebnim zahtjevima u vezi zakonske revizije subjekata od javnog interesa i stavljanju izvan snage Odluke Komisije 2005/909/EZ (Jurić, 2018; Europski parlament i Vijeće, 2014a; Europski parlament i Vijeće, 2014b).

Navedeni regulativni akti stupili su na snagu 17. lipnja 2016. i mogu se smatrati "najvažnijom reformom revizijske regulative u (...) povijesti" Europske unije (Castillo-Merino i sur., 2024, str. 89) kojom su uvedene "nove odredbe, kao što je obvezna rotacija revizorskog društva i prošireno izvješće revizora", istovremeno osnažujući postojeće, uključujući "zabranu zajedničkog pružanja revizijskih usluga i većine nerevizijskih usluga (...) od strane zakonskog revizora" (Europski parlament i Vijeće, 2014a, 2014b, u Castillo-Merino i sur., 2024, str. 89).

Primarni fokus ovih regulativnih napora bilo je povećanje kvalitete revizijskih angažmana kroz povećanu transparentnost revizija, povećanu neovisnost eksternih revizora i konkurentnije tržište revizijskih usluga (Europski parlament i vijeće, 2014a, 2014b, u Castillo-Merino i sur., 2024). Ovi pravni akti na razini Europske unije preneseni su u hrvatski pravni sustav kroz Zakon o reviziji (Narodne novine, 2017) koji je donesen 8. prosinca 2017. i stupio na snagu 1. siječnja 2018. Unatoč pretpostavci da bi reforme trebale pružiti prednosti u profesionalnim područjima kojima su namijenjena, prethodna istraživanja uglavnom ju ne potvrđuju tu ideju (Ratzinger-Sakel i Schönberger, 2015; Castillo-Merino i sur., 2024; Graschitz i Steller, 2025).

Stoga je glavni cilj ovog istraživanja bio utvrditi postoji li statistički značajan odnos između revizijske reforme implementirane putem hrvatskog Zakona o reviziji, kojim je u nacionalnu pravnu regulativu prenesena revizijska regulativa Europske unije, i vrijednosti revizijskih ispravaka koje su evidentirali eksterni revizori u hrvatskom poslovnom okruženju. Hrvatsko revizijsko okruženje ima određene specifičnosti u usporedbi s revizijskim okruženjima u razvijenim državama diljem Europske unije zbog manje složenih revizija, manje tržišne konkurencije, posebno u kontekstu većih trgovačkih društava koja kotiraju na tržištu kapitala i manje učinkovitog pravnog sustava. Prethodna arhivska istraživanja koristila su druge varijable za procjenu kvalitete revizije (npr. diskrecijske obračunske stavke), ali revizijski ispravci korišteni u ovom istraživanju pružaju objektivniju i precizniju aproksimaciju kvalitete revizije, što predstavlja znanstveni doprinos ovog istraživanja.

Istraživanje je organizirano u šest dijelova. Prvi dio započinje uvodnim napomenama o istraživačkoj tematici, drugi dio se odnosi na pregled literature prethodnih istraživanja o reformi revizije u Europskoj uniji, treći dio sadrži detalje o oblikovanju uzorka

istraživanja, istraživačkom modelu koji se koristi za testiranje hipoteza, kao i statističkoj metodologiji korištenoj prilikom dobivanja rezultata istraživanja. Četvrti dio uključuje rezultate deskriptivne statistike, korelacijsku analizu i regresijsku analizu, peti dio raspravu o važnim istraživačkim pitanjima i, u konačnici, šesti dio sadrži zaključak rada.

Pregled literature

Ratzinger-Sakel i Schönberger (2015, str. 61) analizirali su mjere koje se provode kao dio europske revizijske reforme “u svjetlu trenutnih nacionalnih ograničenja nerevizijских usluga i zahtjeva za objavu visine revizijske naknade u Francuskoj, Njemačkoj i Ujedinjenom Kraljevstvu” i “potencijalni utjecaj ograničenja obujma nerevizijских usluga pružanjem deskriptivnih dokaza o trenutnim razinama naknada”. Također su kritički procijenili “utjecaj revizijske reforme glede nerevizijских usluga u svjetlu revizijskih istraživanja analizirajući njihovo najaktualnije stanje” (str. 61). U tom kontekstu, skeptični su glede učinkovitosti europske reforme i njezine sposobnosti da potakne povjerenje u financijske izvještaje koje provjerava eksterni revizor.

Garcia-Blandon i sur. (2017) ispitali su odnos između kvalitete revizije i dviju dimenzija angažmana eksternog revizora – mandata revizorskog društva i nerevizijских usluga u kontekstu revizijske reforme u Europskoj uniji. Nisu pronašli signifikantnu povezanost između duljih revizijskih mandata i nerevizijских usluga sa smanjenom kvalitetom revizije, ali su istaknuli da su rezultati njihovog istraživanja “uvjetovani valjanošću korištenja neuobičajenih obračunskih stavki za mjerenje kvalitete revizije” (str. 251).

Castillo-Merino i sur. (2024) proveli su intervju s revizijskim partnerima i zaključili da koristi regulativne revizijske reforme u Europskoj uniji nisu dovoljne za nadilaženje njezinih troškova. Utvrdili su da je spomenuta regulativna reforma povećala složenost posla i strogost revizora putem obvezne rotacije revizorskog društva, proširenog izvještavanja o dovršenom revizijskom radu, smanjenih mogućnosti glede nerevizijских usluga koje revizorsko društvo može pružiti svojim klijentima i rigoroznije kontrole kvalitete. Naveli su da su te promjene imale posljedice na revizijsko tržište, dovodeći u pitanje učinkovitost revizijske reforme glede povećanja kvalitete revizije.

Graschitz i Steller (2025) su ispitali utjecaj revizijske reforme u Europskoj uniji na uzorku austrijskih trgovačkih društava. Reforma je neznatno smanjila koncentraciju tržišta revizije. Koristili su visoku konkurenciju kao objašnjenje za smanjenje revizijskih naknada nakon revizijske reforme, kao i ponovna iskazivanja financijskih izvještaja i diskrecijske obračune stavke za varijable kvalitete revizije te obznanili nejasan učinak reforme na kvalitetu revizije. Istaknuli su “jedinствене karakteristike austrijskog revizorskog tržišta” i naveli da su “ciljevi revizijske reforme u EU djelomično ispunjeni u Austriji” (str. 295).

Mnif i Bouassida (2026) su propitali učinkovitost europskih regulatora u kontekstu kvalitete revizije i, koristeći istraživački uzorak europskih trgovačkih društava koja kotiraju na tržištu kapitala, utvrdili su negativan odnos između donošenja nove revizijske regulative u EU u 2014. i upravljanja financijskim rezultatom procijenjenog diskrecijskim obračunskim stavkama. Oni ističu revizijski mandat, ograničenje

nerevizijskih usluga i stručnost revizijskog odbora kao sredstva prevencije upravljanja financijskim rezultatom nakon donošenja nove regulative Europske unije. Suprotno tome, zabrana nerevizijskih usluga proizvela je suprotan učinak na varijablu kojom se iskazuje kvaliteta revizije. Oni naglašavaju da je njihovo istraživanje “prvo kojim se empirijski procjenjuje utjecaj revizijske reforme u EU na kvalitetu revizije neposredno nakon regulativne promjene, u usporedbi s razdobljem prije regulacije” (str. 191).

S obzirom na to da rezultati prethodnih istraživanja o revizijskoj reformi diljem Europske unije nisu bili jednoznačni i skepticizam izražen glede njezine učinkovitosti, dvosmjerna hipoteza postavljena je na sljedeći način:

H1: Postoji statistički značajan odnos između revizijske reforme implementirane putem hrvatskog Zakona o reviziji i veličine revizijskih ispravaka.

Uzorak, istraživački model i metodologija

U uzorak istraživanja uključeno je 59 nefinancijskih trgovačkih društava uvrštenih na Zagrebačku burzu. S obzirom na to da je panel regresijska analiza korištena kao metoda statističke analize, podaci su prikupljeni za razdoblje od 2016. do 2019. Budući da ovi proživajući globalni događaji mogu narušiti preciznost rezultata statističke analize, financijske godine prije vremenskog okvira istraživanja isključene su zbog ozbiljne globalne financijske krize koja je započela 2008., a čije reperkusije su bile prisutne nekoliko godina potom. Slično, financijske godine nakon 2019. također su isključene zbog razornih učinaka COVID-19 financijske krize uzrokovane koronavirusom.

Uspostavljen je sljedeći model za testiranje hipoteze istraživanja:

$$RIFR_{it} = \beta_0 + \beta_1 * NREG_{it} + \beta_2 * V4_{it} + \beta_3 * ZAD_{it} + \beta_4 * VEL_{it} + \beta_5 * PNI_{it} + e_i \quad (1)$$

Veličina revizijskih ispravaka korištena je kao zavisna varijabla, dihotomna varijabla koja označava provedbu nove revizijske regulative kao testna varijabla i nekoliko neovisnih varijabli često korištenih u postojećim istraživanjima kao kontrolne varijable, poput pripadnosti revizorskog društva Velikoj četvorki, pokazatelja zaduženosti, veličine trgovačkog društva i povrata na imovinu. Sve varijable istraživanja razrađene su u Tablici 1.

R Language and Environment for Statistical Computing (R Core Team, 2024) korišten je za panel statističku analizu, dok je za izračun deskriptivne statistike i korelacijsku analizu korišten softverski paket PAST: Paleontological Statistics Software Package for Education and Data Analysis (Hammer i sur., 2001). U odabiru između panel procjenitelja s fiksnim učincima i slučajnim učincima, primijenjen je Hausmanov test (Hausman, 1978). R paketi `lm` test (Zeileis i Hothorn, 2002), `plm` (Croissant i Millo, 2008; Croissant i Millo, 2018), `car` (Fox i Weisberg, 2019) i `Stargazer` (Hlavac, 2022) također su korišteni kao dio R jezika i okruženja.

Tablica 1

Objašnjenja varijabli uključenih u istraživanje

Zavisne varijable:			
Oznaka	Naziv varijable	Izračun	Izvor
RIFR	Veličina revizijskih ispravaka financijskog rezultata	Apsolutna vrijednost razlike između revidirane i nerevidirane vrijednosti neto dobiti podijeljene s vrijednošću ukupne imovine iz prethodne godine.	Tong i sur. (2023)
Nezavisne varijable:			
NREG	Donošenje nove revizijske regulative	Binarna varijabla koja označava razliku između godina prije (= 0) i nakon (= 1) stupanja na snagu novog hrvatskog Zakona o reviziji.	Graschitz i Steller (2025)
V4	Pripadnost revizijskog društva Velikoj četvorci	Binarna varijabla koja označava je li angažirano revizorsko društvo Velike četvorke (= 1) ili ne (= 0).	Garcia-Blandon i sur. (2017); Graschitz i Steller (2025)
ZAD	Pokazatelj zaduženosti	Zbroj kratkoročnih i dugoročnih obveza podijeljen s ukupnom imovinom.	Garcia-Blandon i sur. (2017); Graschitz i Steller (2025); Mnif i Bouassida (2026)
VEL	Veličina trgovačkog društva	Prirodni logaritam ukupne imovine trgovačkog društva.	Garcia-Blandon i sur. (2017); Graschitz i Steller (2025); Mnif i Bouassida (2026)
PNI	Povrat na imovinu	Profitabilnost izračunata dijeljenjem neto dobiti trgovačkog društva s njegovom ukupnom imovinom.	Graschitz i Steller (2025); Mnif i Bouassida (2026)

Izvor: Izrada autora.

Rezultati

Rezultati istraživanja uključuju deskriptivnu statistiku kao što su srednja vrijednost, standardna devijacija i percentili. Korelacijska matrica izračunata je kako bi se analizirali koeficijenti korelacije između istraživačkih varijabli i kako bi se, zajedno s vrijednostima faktora inflacije varijance, eliminirala mogućnost multikolinearnosti u rezultatima. Konačno, procijenjeni model panel regresije korišten je za testiranje hipoteze istraživanja.

Tablica 2

Deskriptivna statistika istraživačkih varijabli

Mjera / Varijabla	RIFR	V4	ZAD	VEL	PNI
Minimum	0	0	0,001	17,8	-2,44
Maksimum	1,63	1	2,73	23,8	0,22
Prosjek	0,09	0,63	0,46	20,5	-0,004
Standardna pogreška	0,01	0,03	0,02	0,09	0,01
Varijanca	0,04	0,23	0,08	1,7	0,03
Standardna devijacija	0,20	0,48	0,28	1,3	0,18
Medijan	0,03	1	0,44	20,5	0,02
25. percentil	0,00001	0	0,28	19,8	-0,01
75. percentil	0,08	1	0,59	21,1	0,05

Izvor: Izračun autora korištenjem financijskih podataka javno dostupnih na službenoj mrežnoj stranici Zagrebačke burze i Past softvera za statističku analizu (Hammer i sur., 2001).

Mjere deskriptivne statistike prikazane su u Tablici 2. Primjerice, revizijske ispravke između vrijednosti revidiranog i nerevidiranog financijskog rezultata čine 9 % ukupne imovine trgovačkog društva. Osim toga, trgovačka društva uključena u uzorak istraživanja pretežno su imenovala revizorska društva povezana s Velikom četvorkom, stupanj zaduženosti je u prosjeku iznosio 46 % ukupne imovine, a relativni financijski rezultat izražen povratom na imovinu bio je blago negativan.

Tablica 3

Korelacijska matrica za nezavisne istraživačke varijable

Varijabla	NREG	V4	ZAD	VEL	PNI
NREG	1				
V4	-0,04	1			
ZAD	0,05	-0,03	1		
VEL	-0,03	0,13*	-0,01	1	
PNI	-0,08	-0,01	-0,21***	0,12*	1

Izvor: Izračun autora korištenjem financijskih podataka javno dostupnih na službenoj mrežnoj stranici Zagrebačke burze i Past softvera za statističku analizu (Hammer i sur., 2001).

Korelacijska matrica pokazuje da su pripadnost revizorskog društva Velikoj četvorci i profitabilnost trgovačkog društva imali slabu pozitivnu korelaciju s veličinom trgovačkog društva, dok je financijska poluga imala slabu negativnu korelaciju s profitabilnošću trgovačkog društva. Svi ostali koeficijenti korelacije nisu bili statistički značajni. Uzimajući u obzir ove tvrdnje, problem multikolinearnosti nije bio prisutan u regresijskom modelu jer je vrijednost 0,8 korištena kao granična za detekciju problema multikolinearnosti (Mason i Perreault JR, 1991).

Tablica 4

Faktori inflacije varijance za nezavisne istraživačke varijable

Varijable / Model	Model 1 i 2
NREG	1.006
V4	1.013
ZAD	1.046
VEL	1.024
PNI	1.061

Izvor: Izračun autora korištenjem financijskih podataka javno dostupnih na službenoj mrežnoj stranici Zagrebačke burze i R softvera za statističku analizu (R Core Team, 2024).

Polazeći od zaključaka o multikolinearnosti temeljenima na matrici korelacije, faktori inflacije varijance za varijable u Tablici 4. niže su od vrijednosti 5 (Kyriazos i Poga, 2023) što potvrđuje odsutnost multikolinearnosti u istraživačkom modelu.

Tablica 5

Rezultati panel regresijske analize

Nezavisne varijable:	Zavisna varijable:	
	RIFR	
Model	(1)	(2)
NREG	0.046** (0.020)	0.045*** (0.016)
V4	0.004 (0.030)	-0.002 (0.025)
ZAD	0.085* (0.049)	0.077 (0.061)
VEL	-0.047*** (0.015)	-0.047*** (0.014)
PNI	-0.175*** (0.060)	-0.324** (0.147)
Konstanta	0.983*** (0.310)	0.998*** (0.288)

Izvor: Izračun autora korištenjem financijskih podataka javno dostupnih na službenoj mrežnoj stranici Zagrebačke burze i R softvera za statističku analizu (R Core Team, 2024).

Rezultati u Tablici 5. podrazumijevaju statistički značajan pozitivan odnos između stupanja na snagu novog hrvatskog Zakona o reviziji i veličine revizijskih ispravki financijskog rezultata. S obzirom na to da su minimalne i maksimalne vrijednosti određenih varijabli, kao i standardne devijacije u Tablici 2, bile prilično udaljene od njihovih prosječnih vrijednosti, procijenjen je dodatni statistički model (2) kako bi se eliminirala mogućnost da su na rezultate utjecale stršeće varijable. Tako je proveden proces winsorizacije (Tukey, 1962) na 1 % najviših i najnižih vrijednosti kontinuiranih neovisnih varijabli, a dobiveni zaključci identični su onima temeljenima na početnom uzorku. Osim varijable koja označava pripadnost Velikoj četvorci, sve ostale kontrolne varijable bile su statistički značajne na razini signifikantnosti od 1 posto. Pokazatelj zaduženosti bio je pozitivno povezan s veličinom revizijskih ispravaka, dok su

profitabilnost i veličina trgovačkog društva bili negativno povezani sa zavisnom varijablom.

Rasprava

Sukladno utjecajnom istraživanju koje je proveo DeAngelo (1981), kvaliteta revizije može se smatrati kombinacijom (1) revizorove kompetencije i (2) revizorove neovisnosti. Ako samo jedan od ovih elemenata nedostaje, kvaliteta revizije dolazi u pitanje. Ovaj teorijski okvir pokazao se relevantnim u suvremenoj revizijskoj praksi, s obzirom na to da se može analizirati u kontekstu promjena uvedenih u revizorsku profesiju kroz odredbe Zakona o reviziji (Narodne novine, 2017). Novim Zakonom o reviziji izričito je uvedena neovisnost revizora za koju se može navesti da je *conditio sine qua non* o kojem ovisi cijela revizorska profesija. S obzirom na njegov potencijal za povećanje neovisnosti eksternog revizora, u tom je kontekstu važan i osnaženi položaj revizijskog odbora kao mehanizma korporativnog upravljanja. Veći naglasak stavljen je i na stručno znanje eksternih revizora budući da su pooštreni preduvjeti ulaska u revizijsku profesiju i uveden ukidanja odobrenja za rad eksternim revizorima koji ne ispunjavaju propisani opseg stručnog usavršavanja. Stroži nadzor nad radom eksternog revizora osiguran je prijenosom revizorskog nadzora sa profesionalne organizacije, Hrvatske revizorske komore, na Ministarstvo financija Republike Hrvatske. Državni nadzor kroz zakone i sankcije mnogo je snažniji i s pomoću njega se ostvareni ciljevi mogu ostvariti na učinkovitiji način.

Kako je Hrvatska članica Europske unije, rezultati ovog istraživanja usporedivi su s drugim istraživanjima koja analiziraju revizijsku reformu u EU. Arhivska istraživanja koja pokrivaju ovu tematiku u kontekstu kvalitete revizije iznimno su rijetka i svode se na analize koje su proveli Garcia-Blandon i sur. (2017) i, nedavno, Grascitz i Steller (2025) te Mnif i Bouassida (2026). Nalazi ovog istraživanja u skladu su samo s istraživanjem koje su proveli Mnif i Bouassida (2026), ali ovo istraživanje je razmatralo pojedinačne varijable revizijske reforme, kao što su nerevizijske usluge, mandat revizora, stručnost i neovisnost revizijskog odbora. Slično, Garcia-Blandon i sur. (2017) su analizirali isključivo nerevizijske usluge i mandate revizora. Cjelokupan učinak revizijske reforme analizirali su samo Grascitz i Steller (2025), koji nisu uspjeli utvrditi da je reforma značajno povezana s kvalitetom revizije. S obzirom na postojanje razlike u provedbi zakona i kvalitete revizije među članicama Europske unije, također je moguće da je kvaliteta revizije prije revizijske reforme bila u prosjeku viša u Austriji nego u Hrvatskoj, a time je i potencijal za njezino poboljšanje bio ograničen.

Ovo istraživanje koristilo je revizijske ispravke kao varijablu za procjenu kvalitete revizije. Kako bi se izračunala ova varijabla koja se može opisati kao "najizravniji dokaz o vrijednosti revizije", informacije u revidiranim financijskim izvještajima morale su biti uspoređene s informacijama iz nerevidiranih financijskih izvještaja, koji su rijetko javno dostupni (Defond i Zhang, 2014, str. 292, u Šušak i Stapić, 2025, str. 224). S obzirom na to da Garcia-Blandon i sur. (2017) dovode u pitanje svoje nesignifikantne rezultate istraživanja jer su koristili diskrecijske obračunske stavke kao mjeru kvalitete revizije, varijabla korištena u ovom istraživanju trebala bi biti pouzdanija u procjeni kvalitete

revizije. U tom kontekstu, istraživanje koje su proveli Graschitz i Steller (2025), a koje se također temeljilo na diskrecijskim obračunskim stavkama, dalo je nejednoznačne rezultate.

Zaključak

Priroda posla eksternog revizora prilično je složena s obzirom na to da su oni stalno pod pritiskom i u sukobu interesa. Njihova neovisnost često se dovodila u pitanje u različitim poslovnim okruženjima i nerijetko su imali središnju ulogu u velikim računovodstvenim skandalima. Ti događaji su obično rezultirali padom povjerenja u revizijsku profesiju i poticali zakonodavne akcije za poboljšanje postojeće revizijske regulative. Svrha ovog istraživanja bila je analiza poboljšanja kvalitete revizije nakon revizijske reforme. Rezultati istraživanja pokazali su da se veličina revizijskih ispravki financijskog rezultata u prosjeku povećala u financijskim godinama nakon stupanja na snagu novog hrvatskog Zakona o reviziji. S obzirom na to da je reformska reforma u Republici Hrvatskoj bila višedimenzionalna, uključivala je kombinirane učinke povećanja neovisnosti revizora, jačanja položaja revizijskog odbora, isticanja važnosti stručnog znanja revizora i prijenosa nadzornih ovlasti sa stručnog tijela na državu. Komparativna prednost ovog istraživanja u odnosu na postojeća istraživanja revizijskih reformi u EU bila je korištenje revizijskih ispravki kao mjere kvalitete revizije.

Također je potrebno navesti i ograničenja istraživanja. Unatoč naporima da se uključe čimbenici koji bi mogli umanjiti preciznost rezultata panel regresije, moguća je prisutnost pristranosti izostavljene varijable, tj. da određene varijable koje su relevantne za procjenu zavisne varijable nisu uključene u model. Druge istraživačke varijable mogle bi se uključiti radi potvrđivanja rezultata istraživanja, kao što su predložene revizijske ispravke. Iako su razmatrani glavni eksterni učinci, poput globalnih financijskih kriza, i uloženi naponi da se oni izoliraju, postoji mogućnost da su drugi eksterni događaji koji nisu bili uključeni u model utjecali na rezultate istraživanja. Buduća istraživanja mogla bi analizirati utjecaj revizijske reforme na ostale članice Europske unije koje nisu bile uključene u postojeće istraživanje. Također, moglo bi se provesti komparativno istraživanje. Na taj bi se način moglo istražiti više regulativnih, kao i drugih razlika specifičnih za države radi stjecanja potpunog razumijevanja ovog važnog pitanja. S obzirom na nejednoznačnost dosadašnjih rezultata, ovo istraživanje pruža vrijedne uvide zakonodavcima i profesionalnim organizacijama u kontekstu poticanja budućih regulativnih reformi kao mjere za poboljšanje kvalitete revizije što, posljedično, rezultira poboljšanom kvalitetom financijskog izvještavanja.

Literatura

1. Castillo-Merino, D., Garcia-Blandon, J., & Rodríguez-Pérez, G. (2024). Effects of the 2014 European reform on audit activity, the audit outcome and the audit market: the auditors' view. *Meditari Accountancy Research*, 32(7), 88-119. <https://doi.org/10.1108/medar-07-2022-1746>

2. Croissant, Y., & Millo, G. (2008). Panel Data Econometrics in R: The plm Package. *Journal of Statistical Software*, 27(2), 1-43. <https://doi.org/10.18637/jss.v027.i02>
3. Croissant, Y., & Millo, G. (2018). *Panel Data Econometrics with R*. Wiley.
4. DeAngelo, L. E. (1981). Auditor size and audit quality. *Journal of accounting and economics*, 3(3), 183-199. [https://doi.org/10.1016/0165-4101\(81\)90002-1](https://doi.org/10.1016/0165-4101(81)90002-1)
5. DeFond, M., & Zhang, J. (2014). A review of archival auditing research. *Journal of accounting and economics*, 58(2-3), 275-326. <https://doi.org/10.1016/j.jacceco.2014.09.002>
6. Europski parlament i Vijeće (2014a). Direktiva 2014/56/EU Europskog Parlamenta i Vijeća od 16. travnja 2014. o izmjeni Direktive 2006/43/EZ o zakonskim revizijama godišnjih financijskih izvještaja i konsolidiranih financijskih izvještaja. *EurLex*, OJ L 158, 196-226. Pristupljeno: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2014/56/oj/eng> [1. travanj 2026].
7. Europski parlament i Vijeće (2014b). Uredba (EU) br. 537/2014 Europskog Parlamenta i Vijeća od 16. travnja 2014. o posebnim zahtjevima u vezi zakonske revizije subjekata od javnog interesa i stavljanju izvan snage Odluke Komisije 2005/909/EZ. *EurLex*, OJ L 158, 77-112. Pristupljeno: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2014/537/oj/eng> [1. travanj 2026].
8. Fox J., & Weisberg S. (2019). *An R companion to applied regression*. Third edition. Sage, Thousand Oaks CA.
9. Garcia-Blandon, J., Argiles-Bosch, J. M., Castillo-Merino, D., & Martinez-Blasco, M. (2017). An assessment of the provisions of regulation (EU) No 537/2014 on non-audit services and audit firm tenure: Evidence from Spain. *The International Journal of Accounting*, 52(3), 251-261. <https://doi.org/10.1016/j.intacc.2017.07.003>
10. Graschitz, S., & Steller, M. (2025). Audit fees and audit quality in Austria – a replicatory study in the wake of the EU audit reform. *Journal of Business Economics*, 95(2), 295-332. <https://doi.org/10.1007/s11573-025-01222-1>
11. Hammer, Ø., Harper, D. A. T., & Ryan, P. D. (2001). PAST: Paleontological Statistics Software Package for Education and Data Analysis. *Palaeontologia Electronica*, 4(1), 1-9.
12. Hausman, J. A. (1978). Specification Tests in Econometrics, *Econometrica: Journal of the Econometric Society*, 46(6), 1251–1271. <https://doi.org/10.2307/1913827>
13. Hlavac, M. (2022). Stargazer: well-formatted regression and summary statistics tables. R package version 5.2.3. <https://CRAN.R-project.org/package=stargazer>
14. Jurić, D. (2018). Neovisnost zakonskog revizora u odnosu na subjekte revizije prema Zakonu o reviziji iz 2017. godine. *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 39(1), 127-153. <https://doi.org/10.30925/zpfsr.39.1.4>
15. Kyriazos, T., & Poga, M. (2023). Dealing with multicollinearity in factor analysis: the problem, detections, and solutions. *Open Journal of Statistics*, 13(3), 404-424. <https://doi.org/10.4236/ojs.2023.133020>
16. Mason, C. H., & Perreault Jr, W. D. (1991). Collinearity, power, and interpretation of multiple regression analysis. *Journal of marketing research*, 28(3), 268-280. <https://doi.org/10.1177/002224379102800302>

17. Mnif, Y., & Bouassida, M. (2026). EU audit reform and audit quality: did European regulators hit the mark?. *Managerial Auditing Journal*, 41(1), 191-227. <https://doi.org/10.1108/maj-09-2024-4465>
18. Narodne novine (2017). *Zakon o reviziji*, Narodne novine br. 127/17, 27/24, 85/24, 145/24, 151/25.
19. R Core Team (2024). *_R: A Language and Environment for Statistical Computing_*. R Foundation for Statistical Computing, Vienna, Austria. <<https://www.R-project.org/>>.
20. Ratzinger-Sakel, N. V., & Schönberger, M. W. (2015). Restricting non-audit services in Europe–The potential (lack of) impact of a blacklist and a fee cap on auditor independence and audit quality. *Accounting in Europe*, 12(1), 61-86. <https://doi.org/10.1080/17449480.2015.1035290>
21. Šušak, T., & Stapić, I. (2025). Does Gender Matter in Audit? Evidence on Earnings Management and Audit Delay from Croatia. *Business Systems Research: International journal of the Society for Advancing Innovation and Research in Economy*, 16(2), 219-239. <https://doi.org/10.2478/bsrj-2025-0026>
22. Tong, L., Wu, B., & Zhang, M. (2023b). Local gambling attitudes and audit quality: Evidence from audit adjustments. *Abacus*, 59(1), 381-410. <https://doi.org/10.1111/abac.12252>
23. Tukey, J. W. (1962). The future of data analysis. U: *Breakthroughs in statistics: Methodology and distribution* (pp. 408-452). New York, NY: Springer New York.
24. Zeileis, A., & Hothorn, T. (2002). Diagnostic checking in regression relationships. *R News*, 2(3), 7-10.

O autoru

Doc. dr. sc. Toni Šušak, univ. mag. oec., univ. mag. iur. zaposlen je na Fakultetu za forenzičke znanosti Sveučilišta u Splitu na kojem je nositelj računovodstvenih i financijskih kolegija pri Katedri za ekonomske znanosti u forenzici i obnaša dužnost prodekana za studente i studentski standard. Autor je više od 40 znanstvenih i stručnih radova te sveučilišnih udžbenika "Računovodstvo banaka", "Financijsko-računovodstveno vještačenje" i "Računovodstvo za početnike". Član je uredničkog odbora međunarodnog znanstvenog časopisa "International Journal of Finance and Accounting Forensics" te aktivno sudjeluje u recenzentskom radu za međunarodne znanstvene časopise i konferencije. Autora možete kontaktirati na: toni.susak@forenzika.unist.hr.